

БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ ЦЕНТЪР ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА

✉ гр. София, 1606, бул. "Пенчо Славейков" № 15А
☎ +359 (0) 2 915 98 20, 📠 +359 (0) 2 954 95 93, www.babh.government.bg

Безопасност на храните в контекста на опазването на околната среда и баланса при използване на екосистемните услуги

Екосистемни услуги (от англ. *Ecosystem Services*) е понятие, въведено през 2004 г. от ООН, с което се обобщават всички **ползи**, които хората могат да извлекат **от природата**. Условно екосистемните услуги са разделени в 4 групи – **обезпечаващи** (например горива, храни), **поддържащи** (например кръговрат на веществата), **регулиращи** (например поддържане на баланс) и **културни** (например отдых). Освен като теоретична постановка, въвеждането на понятието е с цел и по-разумното ползване на природните ресурси при запазване на възможностите на естествените екосистеми да се регенерират в оптимални срокове. От икономическа гледна точка ЕС и ООН обмислят т.нар. **остойностяване** на екосистемните услуги, т.е. определянето на пакет от мерки, с които ползвателите на ресурсите ще възнаграждават със субсидии или пазарни плащания стопаните, чийто земи имат роля при опазването и функционирането на естествените екосистеми.

Къде е допирната точка между тази нова концепция за ползване на природните богатства и безопасността на храните?

Често **практиките** на управление във фермите, които минимизират контаминацията с патогени или тези, които са с цел повишаването на добивите са свързани с използване на методи и препарати, които имат негативен ефект върху околната среда (торене, използване на пестициди и ветеринарно-медицински продукти, увеличаване на площта на обработваемите земеделски земи и редица други). Или с други думи, **управлението на риска**, съсредоточено само и единствено върху гарантирането на безопасността на храните може да доведе до отрицателно влияние върху околната среда и оттам като последствие на **общественото здраве**, което в крайна сметка е в разрез с първоначалната цел на предприетите управленските мероприятия. Ето защо при гарантиране на безопасността на храните е необходимо да се вземат **мотивирани** управленски решения и върху други аспекти на селскостопанските дейности, по-специално въздействието върху околната среда, което намира отражение върху екосистемните услуги.

Един оптимален подход би бил създаването на **превантивни програми** за безопасност на храните и практики, които водят до опазване на екосистемите и човешкото здраве, при запазване на икономическата жизнеспособност на селскостопански дейности. Така ще бъдат приведени в съответствие инициативите за създаване на устойчиви хранителни системи (**гарантиращи т.нар. продоволствена сигурност**) и потреблението на екосистемните услуги.

В Европейският съюз по няколко направления са стартирали инициативи, които да подпомогнат преосмислянето на околната среда като източник на услуги. В това отношение има разписани програми, които насърчават изграждането на **т.нар. зелена инфраструктура** – проекти, които целят упражняването на дейности в посока подпомагането на естествените екосистеми при тяхното възобновяване.

На институционален план, **Панелът по растително здраве към ЕОБХ** (Европейски орган по безопасност на храните) първи издаде ръководство за хармонизирана оценка на въздействието върху околната среда като се очаква в кратък период от време такива ръководства и насоки да бъдат изготвени и в останалите направления в компетентността на ЕОБХ по отношение на безопасността на храните по цялата хранителната верига.

В следващата таблица в резюме са представени заедно екосистемните услуги и ползите от изграждането на т.нар. зелена инфраструктура, които са адресирани към всички **заинтересовани страни** – производители, представители на хранителната промишленост, професионалисти в сферата на опазването на околната среда, академични среди, държавни контролни органи и потребители.

Група услуги	Специфични екосистемни услуги
Повишена ефективност на природните ресурси	Поддържане на почвеното плодородие
	Ефективен биологичен контрол
	Осигуряване на опрашването
	Съхранение на сладководните ресурси
Забавяне на темпа на изменение на климата	Обезпечаване на кръговрата на въглерода
	Регулиране на температурата
	Контрол на бурите
Предотвратяване на бедствията	Контрол на ерозията
	Намаляване на риска от горски пожари
	Намаляване на заплахата от наводнения
Управление на водите	Регулиране на водните течения
	Пречистване на водите
	Подсигуряване на водни ресурси
Управление на земите и почвите	Намаляване на ерозията на почвата
	Поддържане и увеличаване на органичните вещества в почвата
	Увеличаване на почвеното плодородие и продуктивност

	Стабилност на икономическата цена на земеделските имоти
	Намаляване на темпа на усвояване на природни земи за земеделски цели
Опазване и консервация	Наличие на местообитания, разнообразие на видове и генетично разнообразие
	Наследство на запазени хабитати и местообитания за бъдещите поколения
Здраве и благополучие	Качество на въздуха и регулиране на шума
	Достъп за упражнения и отдих
	По-добро здравеопазване и социални условия
Отдых и туризъм	Повече и по-привлекателни дестинации за отдих
	Разширяване на обхвата и капацитета за отдих
Образование	Използване на технологиите и ресурсите на "естествените лаборатории"
Пластичност	Осигуряване на пластичност и адаптация на екосистемните услуги
Компоненти на „Зелена инфраструктура“	
Селско и горско стопанство	Многофункционално и пластично селско и горско стопанство
	Повишаване на ефективността на опрашването
	Засилване на контрола на вредителите по културите
Нисковъглероден транспорт и производство на енергия	По-добре интегрирани и по-малко фрагментирани транспортни решения
	Иновативни енергийни решения
Инвестиции и заетост	По-добра икономическа среда
	Повече инвестиции
	Повече заетост
	Повишаване на производителността на труда

Георги Балджиев,

Център за оценка на риска към БАБХ

16.05.2013 г.